

Mark Philip Bradley a Chicagói Egyetem történelem tanszékének egyetemes történetet tanító oktatója. Doktori disszertációját 1995-ben védte meg a Harvard Egyetemen. Szak- és kutatási területe az Egyesült Államok 20. századi külpolitikája, a gyarmati korszakot követő délkelet-ázsiai térség történelme és az emberi jogok politikájának egyetemes története. A vietnami háborúkról szóló könyve nem előzmények nélküli. Korábbi kutatásainak összefoglalásaként jelent meg az *Elképzelni Vietnámot és Amerikát: A posztkoloniális Vietnám születése (Imagining Vietnam and America: The Making of Postcolonial Vietnam, 1919–1950)*, amely kötetért megkapta az Ázsiai Tanulmányokért Alapítvány Harry J. Benda Díját. A 2000-ben megjelent könyv Vietnám történetének 1919 és 1950 közötti történetét ölelte fel. Több szerkesztett kötetet követően 2009-ben az Oxford University Press gondozásában jelenthetett meg a délkelet-ázsiai ország 20. századi történelmét feltáró monográfiája, a *Vietnám háborúban: A jelentés keresése*.

A *Vietnám háborúban* című könyv megfordítja a kérdést, amit az európai és amerikai írók évtizedeken keresztül feltettek. A tengerentúli Egyesült Államokban, akárcsak az óvilág Franciaországában a történelmi emlékezet számára csak egy vietnami háború létezett. Természetesen mindenkinek más. Először is volt egy francia–vietnami háború, vagy még szemléletesebben: indokínai konfliktus, amely csúfos véget ért Dien Bien Phunál. Ez a pillanat mély nyomot hagyott a franciák emlékezetében, majd hamarosan egy közelebbi régióra, Algériára irányult Franciaország figyelme. A szakirodalom másik és egyben legjelentősebb témája már „A” vietnami háború, amit a történelemkönyvektől a musicalen át az akciófilmig minden létező módon feldolgoztak a tengerentúlon. Ez a szűkebb értelemben vett konfliktus zajlott 1965–1973 között, amikor az amerikai politika beavatkozott a délkelet-ázsiai események menetébe. A valóságban az egész háborúsorozat nem szétdarabolt, egymástól független események láncolata volt. Kezdete a gyarmati időszakig nyúlt vissza, és a vége nem esett egybe az amerikai haderő kivonulásával. 1973 után befejező szakaszához ért egyfajta polgárháború, aminek eredményeként az észak-vietnami erők kínai és szovjet segítséggel térdre kényszerítették a földrajzi szélesség 18°-ától délre kialakított „másik Vietnámot”. Ez az a maximum, amit az átlagember vagy a történészek túlnyomó többsége ismer az indokínai ország történetéből.

A valóságban egy Vietnám volt és egy vietnami háború. Nem sokat tudunk arról, hogy egészében milyen belső motívumok határozták meg az ország fejlődését és modern kori történelmét. Bradley húsz évig tartó kutatásainak eredményeként egy olyan művet tett

1 Bradley, Mark Philip: *Vietnam at War: The Search for Meaning*. (Vietnám háborúban: A jelentés keresése.) New York, Oxford University Press, 2009. 250 p.

le az olvasóközönség elé, amely új perspektívát kínál. Meglepő módon nem az amerikai nézőpontot érvényesítette. A könyv oldalain a megszokotthoz képest csekélyebb szerepet játszanak az amerikai, a szovjet vagy a francia, brit, kínai szereplők. A középpontban Vietnam, pontosabban Észak-Vietnam, valamint az ott élő emberek: parasztok, katonák, művészek, politikusok állnak. Ők voltak a szereplői és az irányítói az indokínai eseményeknek, amelyek az elmúlt évtizedekben mély nyomokat hagytak a történelemben. Milyenek látták a vietnami ember a háborúban a hazáját? Mit érzékelt belőle és hogyan értelmezte azt? Ho Si Minh, Vo Nguyen Giap, egy gerillaharcos, egy énekesnő vagy az egyszerű földműves? Bradley az amerikai levéltárak dokumentumai mellett vietnami forrásokat is feldolgozott, a szakirodalom és visszaemlékezések mellett a kultúra egyes termékeit is felhasználta a feltárómunka során.

Amíg az amerikai légierő pilótái a levegőből bombázták az országot és ezt öröközték meg a visszaemlékezéseikben, addig a legtöbb vietnami számára ugyanez a történet a földön játszódott. Az Egyesült Államok katonái egy idegen országba, a tengerentúltra, megváltozott körülmények közé kerültek, míg a helyiek otthonukban éltek át a háború borzalmait. Mindaz, amit eddig tudtunk a vietnami háborúról, Bradley könyvében mintegy kifordítva, belülről kifelé haladva ismerhető meg. Ha a történet sarokpontjai változatlanok is, a könyv által bemutatott vietnami háború különbözik attól, amit az angolszász szakirodalomból megismerhettünk.

A könyv három alapvető kérdésre keresi a választ. Az első és egyben legfontosabb, hogy tulajdonképpen ki a vietnami háború nyertese és miért? Ennek megválaszolása azért lényeges, mert az amerikai kivonulást követő békekötés erre nem ad számunkra feleletet. Nem tárja fel azokat az éveket, amelyek meghatározták az ország későbbi évtizedeinek történetét és alapjaiban determinálják napjaink vietnami társadalmának önképét, problémáit és folyamatos útkeresését. Mindezekhez kapcsolódik a második kérdés: vietnami szemzőg-ből hogyan zajlott le a több évtizedes háborúskodás, amely sajátos egyvelege volt a belső polgárháborúnak, a szuperhatalmi játéknak, valamint a francia és amerikai fegyveres erők közvetlen beavatkozásának. A harmadik kérdés, hogy a világban zajló eseményeket miként élte meg a két Vietnam politikai vezetése, illetve társadalma.

Ho Si Minh 1945. szeptember 2-án kiállt Hanoi központi Ba Dinh terére és több mint 400 ezer ember előtt kikiáltotta az ország függetlenségét. A lépés meghatározó állomása volt az úgynevezett augusztusi forradalomnak. Beszédében szántszándékkal idézett az amerikai Függetlenségi Nyilatkozatból, valamint a francia Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatából. A vietnami emberek, egy eldugott indokínai ország lakosai nem értették, hogy miért alakult úgy a sorsuk, ahogyan az a függetlenség deklarálását követően történt. Mindaz, ami velük történt, abba a lavinaszerű dekolonizációs folyamatba illeszkedett, ami Afrikát és Ázsiát egyaránt jellemezte a II. világháborút követő évtizedben. Vietnam Függetlenségi Nyilatkozata súlyosabb következményeket vont maga után: egy háborút Franciaországgal, egy hidegháborús hadszíntér kialakulását, az ország felosztását egy északi és egy déli részre, az amerikai háborút és az azt követő egyesítést. Harminc év kellett ahhoz, hogy amit a Ba Dinh téren deklaráltak, valósággá váljék.

A franciáktól való függetlenséget könnyebb volt kimondani, mint megvalósítani. A II. világháborút követő megalázó vereséget követően Franciaország még nagy lendülettel kezdett hozzá, hogy nagyhatalmi gyarmattartó pozícióit helyreállítsa. A két ország közötti kapcsolatok drasztikus megszakítása sok vietnaminak politikai és megélhetési problémát jelentett volna a posztkolonialista időszak végén. Ha reménykedtek is a franciák távozásában, nem volt egy általánosan elfogadott elképzelés az átmenet módjáról. A vietnamiak: a re-

formerek, radikálisok, konfucianus tradicionalisták, katolikusok, buddhisták, városi és falusi lakosok más és más lehetőséget és jövőt láttak az ország előtt. Egy dolog volt csak bizonyos: a harmadik világ gyarmati berendezkedése, az európai hatalmak gyarmattartó birodalmi időszaka a végéhez közeledett. Ho Si Minh beszéde ennek a globális összeomlásnak volt egy epizódja.

A francia háború viszonylag jól behatárolható és egyszerűen felosztható egy kezdeti, egy középső és egy végső szakaszra. A gyarmati háború 1946 decemberében robbant ki a Vietnami Demokratikus Köztársaság és Franciaország között az indokínai állam függetlenségéért. A harcok középső szakaszában a háború már túlmutatott a résztvevők érdekein. Megjelentek az amerikai, kínai és szovjet tanácsadók. Az 1950-es évek hidegháborús szembenállása, a koreai háború és a kínai polgárháború Vietnামot a szuperhatalmi politika középpontjába helyezte. Az újonnan kikiáltott vietnami állam meglepő erőt mutatott fel európai ellenfelével szemben, amit az amerikaiak a szovjet–kínai támogatásoknak tulajdonítottak. Az Egyesült Államok hasonló, volumenében lényegesen komolyabb lépésre szánta rá magát: a korábbi vietnami uralkodó, Bao Dai mögé állt. A harcok végét az azóta is szimbolikusnak számító Dien Bien Phu-i francia vereség jelentette.

A világháború végén még kínai–brit megszállás alatt állt az indokínai állam területe, amit a japán kapitulációt követően vehettek át a franciák. A szövetségesek azzal akarták támogatni a francia nagyhatalmi és gazdasági újrakezdést, hogy a kiszabadított délkelet-ázsiai francia hadifoglyoknak visszaadták korábbi vagyonukat. A vietnami gazdaság talpra állítása, a déli rizstermesztés és kaucsuküzemek beindítása nemzetgazdasági érdeke volt Franciaországnak. A stratégiai fontosságú délkelet-ázsiai területek megtartására a franciák erőszakos módszerekhez nyúltak. A Vietnami Demokratikus Köztársaság is stabilizálni akarta pozícióját. A széles tömegek megnyerése nemzeti érzelmek segítségével történt, aminek eredményeként jelentősen nőtt az északiak támogatottsága Közép- és Dél-Vietnamban. A kaotikus helyzetben és az eredménytelen tárgyalások után a franciák rövidesen 15 ezer főre növelték a délen állomásozó katonáik létszámát. A megegyezés nem Ho Si Minh-en múlt. Az 1947 elejére tervezett tárgyalás csak ígéret maradt, a franciák elfoglalták Haiphongot, ami Ho Si Minh-t is váratlanul érte, ezért úgy reagált, hogy „*Huhh! Akkor harcolunk.*”

Az északiak az úgynevezett népi háborúban túlélési modelleket kerestek. Így jutottak el a kommunista Kínába, ahol Mao elveit alkalmazva sikeresnek bizonyultak a Japánnal szemben vívott harcokban és az azt követő polgárháborúban. A Viet Minh az erejét az 1945-ös augusztusi forradalomból merítette, a harc megvívásában pedig a kínai tapasztalatokra támaszkodott: gerilla-hadviselést és forradalmi ideológiát alkalmaztak. A győzelem érdekében Mao három alapelvét kívánták követni, a harc a védelmi-erőgyűjtési, egyensúlyi, ellentámadó-győzelmi szakaszokból állt. A délen szervezett ellenállást a tapasztalatlanság és az alkalmatlanság jellemezte, amit az a tény is súlyosbított, hogy az északi független államnak nem voltak rádió adó-vevő készülékei. A központi vezetést és információszerzést Saigon futárok segítségével próbálta megoldani, ami az ország földrajzi adottságai között 2-3 hónapos átfutási időszakot jelentett.

A nyugati szakirodalom az 1945–1954 közötti időszakban túlbecsüli az északiak számára nyújtott szovjet, kínai segítség nagyságát és a francia kommunisták támogatásait. Ezek meg sem közelítették az amerikai áldozatvállalást. 1950 volt a nagy felismerés éve, amikor Truman elnök 15 millió dolláros katonai és gazdasági segítséget nyújtott Bao Dai uralkodónak és a Vietnami Államnak. Az amerikaiakhoz a britek is csatlakoztak, és az amerikai támogatás nagysága hamarosan elérte a 100 millió dollárt. A francia–vietnami háború

hátterét más megvilágításba helyezi, hogy amikor a háború 1954-ben véget ért, és a francia figyelem Észak-Afrikára helyeződött át, a vietnami költségek 80%-át, közel egymilliárd dollár értékben az Egyesült Államok fedezte.

A gyarmati háború katonai és politikai vonalon is a Vietnami Demokratikus Köztársaságnak kedvezett, mert maga mögé állította a tömegeket és a helyi értelmiségiek táborát. A politikai átalakulás és a harc társadalmi megítélése a Vietnami Kommunista Párthoz csatlakozottak számának növekedésén keresztül is mérhető. Az 1945-ös 5000 főről 1947-ben 110 ezer főre, majd 1951-re 776 ezer főre ugrott a párttagok száma. A pártot támogató művészek között volt Nguyen Dinh Thi költő és To Ngoc Van festő, akik munkás-paraszt és harcos forradalmár témákat dolgoztak fel. A párt Vietnami Munkáspárttá alakult át, és radikálisabb lett a vidéki szociális reformok és a népi demokratikus harc propagálásában. Ho Si Minh szimbólummá vált, akivel a munkások és parasztok előtt minden ügyet vagy politikai irányzatot elfogadhatóvá lehetett tenni. Még annak ellenére is, hogy az 1954-es győzelem után terrorhadjáratba kezdett az ellenzékkel szemben. A politikai tisztogatás áldozatainak száma – eltérő becslések alapján – 3–15 ezer fő között lehetett.

A harcok végét jelentő Dien Bien Phu csak egy vereség volt a sok közül, még ha megalázó is a franciák számára. A kivonulás nem a katonai kudarc miatt történt. A vereséget követően is 470 ezer fős haderő állomásozott Indokínában, amely ellenőrzése alatt tartotta a nagyobb városokat, mint Saigont, Hanoit vagy Huét. A döntés a politika asztalán született. Ho Si Minh és legfőbb tanácsadója, Vo Nguyen Giap mindenben a megegyezés hívének mutatkozott a genovai tárgyalásokon. Giap úgy becsülte, hogy a teljes katonai győzelemhez 2–5 évre volna szükségük, ezért diplomáciai úton próbálták elérni a franciák kivonulását és az amerikaiak távoltageését. A jövőben választásokat kívántak tartani a két rész egyesítéséről, de az 1956-ra tervezett népszavazás sohasem valósult meg. Folytatódott a konfliktus Ho Si Minh és az amerikai támogatást élvező Ngo Dinh Diem vezetete között, ami az 1960-as évek elejére egyenesen vezetett egy újabb háborúhoz.

Diem, hogy stabilizálja hatalmát, saját országán belül hadjáratot vezetett a vidéki területek ellen, amelyeket ő a kommunizmus bűvőhelyeinek tartott. A buddhisták határozottan felhívták a figyelmet a déli Vietnami Köztársaság politikai és szociális állapotára. 1963. június 11-én a 76 éves Thich Quang Duc szerzetest 300 társa kísérte Saigon utcáin. A csoport a főváros legforgalmasabb pontjára, a Phan Dinh Phung és Le Van Duyet út kereszteződéséig haladt, ahol az idős szerzetes a kormány elleni tiltakozásául benzinnel locsolta le, majd lőtusúzásban ülve felgyújtotta magát. A tiltakozásnak ez a módja érezhető hatást váltott ki a lakosságon belül, és rámutatott az amerikai támogatást élvező Diem-rezsim keménykezdő politikájának árnyoldalaira.

Az észak-vietnamiak mellett nem kizárólag a kommunista érzelmű emberek harcoltak. Sokan egyszerűen csak nagyra becsülték Ho Si Minh-t és szembefordultak a korrupt dél-vietnami vezetéssel. Ho Si Minh kommunista támogatói szervezték meg a fegyveres ellenállást a déli területeken. Válaszul Saigon egyre komolyabb erőket összpontosított, hogy felszámolja a kommunistákat, akik mind eszmei-politikai, mind katonai értelemben az északiak mellett álltak. A gyakorlatban meg kellett tisztítani a vidéket, ami az ellenállók menedékeül szolgált. A Vietkong mozgalom, amely nevét a Viet Nam Cong Sang (Vietnami Kommunista) elnevezésből rövidítette le és kölcsönözte, 1960-ban átalakult. A mozgalom a nevét Nemzeti Felszabadítási Frontra változtatta. Ez már nem sugallt semmiféle politikai beállítottságot, de megjelent benne a nemzeti jelleg, és zászlajára tűzte a megszálló hatalmakkal szembeni harcot. Ho Si Minh és társai ettől a lépéstől várták, hogy a fegyveres felkelés mellé állíthatják a nem kommunista érzelmű dél-vietnamiakat is. A mozgalom fel-

készült és kiképzett magját azok adták, akik korábban délen éltek, de az 1954-es genovai egyezmény értelmében északon telepítették le őket. Kiképezték az áttelepített lakosokat, majd a Ho Si Minh-ösvényen visszaküldték őket oda, ahol megfelelő helyismerettel és kapcsolatokkal rendelkeztek.

Az, hogy a Nemzeti Felszabadítási Front meg tudta nyerni a déli vidéki lakosság egy jelentős részét, több tényező együttes eredménye volt. Egyrészt az északról átdobott kommunista fegyveres ellenállók létszámából fakad, másrészt a kommunizmus térnyerését terrorisztikus eszközökkel korlátozni próbáló saigoni kormány erőszakossága ellenállást váltott ki. A déli kormányzat falvakat alakított át, koncentrációs táborokat állított fel. A felszabadítási front katonái be tudtak szivárogni a falvakba, és maguk mellé állították a vidéki földműves lakosságot, amely inkább szimpatizált velük, mint a déli vezetőkkel.

Az északiak a lakosság megnyerésére a Mao Ce-tung által lefektetett szabályokat próbálták követni, de a szervezett fegyveres ellenállásuk is a terror eszközéhez nyúlt. Hogy gyengítsék a kormányt és megnyerjék a lakosság szimpátiáját, vadásztak a képzett, illetve korrupst katonai és polgári vezetőkre. Az 1960-as évek elején megközelítőleg 6000 hivatalnok esett áldozatul a szisztematikus merényleteknek. Bár próbálták kímélni a polgári lakosságot, a gerillaharcoknak körülbelül 25 ezer főnyi áldozata volt. A civil veszteségek akkor csökkentek, amikor a Nemzeti Felszabadítási Front már ellenőrzése alá tudott vonni egy területet, és érdekeltté vált az életfeltételek javításában. A felszabadítási front déli térnyerésével a merényletek száma 80%-kal csökkent 1961 és 1965 között, amit főleg a vidéki lakosság érezhetett meg.

A déli városközpontokat az amerikai jelenlét miatt az északiak továbbra sem tudták elfoglalni. A vidék domborzata és növényzete a dél-vietnami és amerikai csapatok erőfeszítéseit megnehezítette. A Diem-kormányzat érzékelte, hogy az állam politikai határai már korántsem azonosak az általa ellenőrzött területekkel. Vidéken volt a legreménytelenebb a helyzet, de a kormány a probléma orvoslására a legrosszabb megoldást választotta: az elnyomás eszközeivé nyúlt. A 10/59. büntető jogszabály módosításával az állam még erőteljesebben léphetett fel a kommunistákkal és ellenállókkal szemben. A polgári lakosság elleni terror és az indokolatlan túlkapások ellentétes hatást váltottak ki. A dél-vietnami lakosok egy része azért választotta az északiakat, mert náluk nem volt fizikai erőszaknak kitéve, és a nyugodt termelés feltételei biztosítva voltak. Az amerikai és déli csapatok razziaival szemben a kommunisták egy békésebb Vietnam képével kecsegtették a lakosságot.

Ngo Dinh Diem 1963 novemberében merénylet áldozata lett, de ez Saigon helyzetén nem változtatott. Halálával lezárult az 1955 óta tartó Diem-korszak. Ezzel egy időben bontakozott ki a kubai válság, majd J. F. Kennedy elnök is merénylet áldozata lett. Az elnök-váltás mindkét országban változást hozott. A katonai szállítások növelése mellett a figyelem Indokínára összpontosult, és 1965-től megkezdtek az amerikai alakulatok tengerentúlra szállítását. Lyndon B. Johnson és Richard Nixon támogatta a déliek „erős kéz” politikáját. A vietnamiak Diem halálát követően megpróbálták demokratikus választásokat tartani, de a valóságban katonai vezetők uralták a politikát. A döntéshozók nem reprezentálták az ország lakosságát, az amerikai pénzügyi és katonai támogatástól függtek. A politikai elitnek voltak követői, de ez nem jelentett egyet a széles tömegek támogatásával, ami elengedhetetlen lett volna a gerillataktikát alkalmazó kommunistákkal szemben.

A háború a vietnami lakosság szemében már nem a kommunizmusról és a régi rendről szólt. A népesség támogatása nélkül – a kínai és szovjet segítségre támaszkodva – nem lehetett volna megnyerni a háborút. Az előtérben már a nemzeti felszabadítási mozgalom állt, amelyet északról támogattak. A déli gerillaakciók a vidéki társadalom szemében

a megszállók és az őket kiszolgálók ellen irányultak. Az egyik oldalon a kommunisták végeztek ki több dél-vietnamit azért, mert együttműködtek a kormánnyal, a másik oldalon a déli nemzeti hadsereg tisztogató műveletei és az amerikai bombázások pusztították a vietnami népességet. Ho Si Minh 1968 januárjában már elég erősnek érezte a mozgalmat és az észak-vietnami néphadsereget, hogy megindítsa a Tet offenzívát. A támadássorozat nemcsak katonailag volt kudarc, de az északiak meglepetésére a harcoktól gyötört polgári lakosság általános felkelése is elmaradt. Az offenzíva egyetlen eredménye, hogy önmagát zúzta szét. A veszteségek hatására a néphadsereg reguláris erői visszavonultak, míg a Nemzeti Felszabadítási Front katonái meggyengültek és demoralizálódtak. Az év mégis fordulópont volt az észak-vietnami vezetés szempontjából. Mobilizálták az irreguláris déli erőket és áttértek az aszimmetrikus hadviselésről a konvencionálisan megívott felszabadító háborúra.

Az észak-vietnami haderő már a Nixon-kormányzat alatt megindította támadását a déli állam ellen. A kínaiak és a szovjetek által nyújtott utánpótlást a Ho Si Minh-ösvényen szállították. Ezt az Egyesült Államok tömeges méretű bombázásokkal és az északi tengerpart aknásításával próbálta megakadályozni. A tengeri blokádnak eredménytelen volt, de diplomáciai bonyodalmat okozott, mert szovjet és kínai hajókban is kárt tettek. A patthelyzetben és az otthoni tüntetések hatására az Egyesült Államok megegyezett Hanoi-val. Magára hagyta Dél-Vietnamot, hogy az egyedül harcoljon tovább, és fokozatosan kivonta a csapatait. 1974-ben az amerikai Kongresszus csökkentette a Saigonnak nyújtott pénzügyi támogatást. A katonai segítségnyújtás nagysága 1971-ben elérte a 2,3 milliárd dollárt, majd 1974-ben egymilliárd dollárra esett vissza. Végül évente 400 millió dolláros támogatást nyújtott az Egyesült Államok, de az amerikai belpolitika változásai hatására hirtelen ez is megszűnt. A támogatások gyors elmaradása megrengette az indokínai ország alapjait. Meggyengült a gazdaság, a helyükön maradt vezetők korruptabbak, a karhatalom módszerei durvábbak lettek. Az infláció 90%-ra rúgott, és a déli állam népességének jelentős része, megközelítőleg 3–4 millió ember vált munkanélkülivé. Az elnöke, Nguyen Van Thieu kommunistaellenes támogatóit is elveszítette. A piacgazdasági alapon álló dél-vietnami állam lakosságának megnyerése helyett bebörtönzési és erőszakhullám söpört végig az országon.

A dél-vietnami állam végóráiban Saigon megpróbált új erőt méríteni, és támadásba ment át. Akciót indított a kommunista gerillák ellen és visszaszerezte tőlük a Mekong folyó deltájának vidékét, valamint további területeket foglalt el délen. A sikerek hatására a kommunista Hanoi azt tapasztalta, hogy a megmaradt erői kimerültek a déli hadműveletek hatására. Nguyen Van Thieu-nek voltak tervei a támadások folytatására, még akkor is, ha hatalma már csak a fővárosra és az azt körülvevő területre terjedt ki. Dél-Vietnam „beszorult” a Nemzeti Felszabadítási Front és az észak-vietnami néphadsereg közé.

Hanoi nem tartotta be a párizsi békeszerződést, és megkezdte előrenyomulását. Most a déli csapatok mutatták a gyengeség jelét, és a sorozatossá vált átlások miatt az északiak könnyedén hivatkozhattak arra, hogy tulajdonképpen felszabadítják az országot egy illegitim vezetés alól. Az amerikai kivonulást megzavarta az északi támadás. A déliek hadereje egyik pillanatról a másikra összeomlott, Saigonban káosz és ex lex állapot kezdett kialakulni. Az Egyesült Államok elrendelte a személyzet evakuálását a fővárosban. Velük tartott rengeteg vietnami is, akik el tudták érni, hogy kimenekítsék őket a kommunisták elől.

Az Egyesült Államok körülbelül 50 ezer főt veszített, de a harcok valódi áldozatai a vietnamiak voltak. A déli katonák közül megközelítőleg 200 ezren estek áldozatul a harcoknak, míg az északiakat támogató katonák elesettjeinek a számát becslések alapján 650 ezer és egymillió fő közé teszik. A polgári lakosoknak voltak a legmagasabb veszteségei, körülbelül négy millió fő. A háború francia és amerikai szakaszát követően sok vietnami hitte

úgy, hogy azért harcolt a Viet Minh és Ho Si Minh oldalán, hogy végül maga választhassa meg a sorsát. Ho Si Minh és a fegyveres ellenállók elképzelni sem tudták, hogy az országban kapitalizmus és piacgazdaság legyen, hiszen ők kifejezetten a szocializmus megvalósítása érdekében indították meg a harcot. Velük szemben a megosztott ország azon polgárai álltak, akik kitartottak a piacgazdaságon alapuló saigoni rezsim oldalán, de az amerikai kivonulással már menekülniük kellett. Ők is a valódi szabadság harcosának vélték magukat, és a vereségért az országot magára hagyó Egyesült Államokat okolták. Pedig az amerikai támogatás hús évén keresztül áramlott az országba. Amikor a Johnson- és Nixon-kormányzat számára nyilvánvalóvá vált, hogy a dél-vietnami állam nem képes felülkerekedni, fegyveresen is beavatkoztak a konfliktusba, ami további nyolc évig tartó intenzív katonai támogatást jelentett.

A nyugati világban az észak–déli harcokban a jó és a rossz küzdelmét, az északi kommunista agressziót hangsúlyozták. Ezt az álláspontot táplálta politikai okból és egyfajta önigazolásként az Egyesült Államokban élő vietnami emigráció is. A nézet képviselői túlhangsúlyozták a Szovjetunió és Kína támogatását. A valóságban a hosszú távú és intenzív amerikai támogatás többszörösen meghaladta a kommunista államnak nyújtott segítségnyújtás méreteit. A megosztott indokínai országban nem volt egységes támogatottsága sem Hanoiinak, sem Saigonnak, de az északi kormányzat meg tudta nyerni a vietnami lakosság többségét. A szerző szerint minden más csak magyarázkodás és a média hatása. Az átlag nyugati tévénézőben az a kép élt az 1975-ös saigoni menekülésről, hogy emberek ezrei tolatkodnak, másznak át a kerítéseken, hogy elmenekülhessenek az amerikaiakkal. Ezt a képet erősítették a kimenekített vietnami kisebbség nyilatkozatai is. A hazai média azt láttatta az Egyesült Államokban és Franciaországban, amit az otthoni állampolgárok látni akartak: ami évtizedeken át zajlott Indokínában, az a vietnamiak többségének egyetértésével, a kommunizmus rémének feltartóztatása érdekében történt. De az a félelem, hogy a kommunizmus a győzelem hatására elterjed a Távol-Keleten, végül nem igazolódott.

Mindkét fél meglepődött az amerikaiak távozását követő győzelem gyorsaságán és az 1976 júliusában hivatalosan is megalakult Vietnami Szocialista Köztársaságon. A déli állam korábbi vezetőit vagy szimbolikus személyiségeit úgynevezett átnevelő táborkba küldték, ahol többnyire a kínzás eszközeit alkalmazták a fennrennelt nevelés helyett. Elfelejtették a buddhisták csendes szembeszegülését a Diem-kormányzattal, a kommunista vezetés egyaránt korlátozta a katolikusokat, a buddhistákat és más, kisebb vallások képviselőit. A köz- és államigazgatási vezetőket kollektíven bűnösnek mondták ki, amiért a „dollárt szolgálták”. A dél-vietnami zenében „sárga zenét” láttak, ami amerikai behódolást jelentett a szemükben, és betiltották.

A kommunisták által kínált jövőkép hamar szertefoszlott. A reformoknak a gyakorlatban nem voltak pozitív gazdasági hatásai. Az országban magasra szökött a munkanélküliség és az infláció. A negatív öszsképp a belső hibák mellett két külső körülménnyel is összefüggésben állt. Egyrészt az Egyesült Államok és a nyugati világ által hirdetett embargó visszavetette az ország gazdaságát, másrészt a baráti szocialista országok támogatása elmaradt. Hogy helyzetén javíton, a vietnami állam az államosítással próbálkozott, ami a termőföldek esetében a parasztok erős ellenállásába ütközött. A belpolitikai kudarcok mellett a külpolitika sem volt sikeresebb. Vietnam a győzelmet követően gyorsan szembekerült mind Kínával, mind a kambodzsai Pol Pot-rezsimmel.

A politika tévedései az ország elmaradottságát eredményezték, amit először Nguyen Van Vinh kritizált a VI. pártkongresszuson. A Szovjetunió felbomlásával a világ nagy változás előtt állt, amiből Vietnam sem maradhatott ki. Az ország vezetése ráeszmélt: bár megnyerte a háborút, de azt követően elvesztette a békét. Hogy enyhítsen a gazdasági

problémákon, a *doi moi* reform megnyitotta az ország kapuit. A lehetőséggel „külföldi befektetők” is éltek. Korábban megközelítőleg 2,5 millió vietnami menekült el hazájából a harcok és a kommunisták győzelme miatt. Ők voltak azok a dél-vietnami polgárok, akik az ezredfordulót követően befektetőként tértek vissza. Hivatalos csatornákon keresztül 3,8 milliárd dollárt küldtek a vietnami állam megsegítésére, míg 4 milliárd dollárt az ország gazdaságába fektettek be 2004-ben. A *doi moi* reform – ha nem is kapitalizmus – hallgatólagos elismerése volt Ho Si Minh kommunista gazdaságpolitikája kudarcának.

Mark Philip Bradleynek a vietnami háborúról szóló könyve célul tűzte ki, hogy belülről indulva vizsgálja a három évtizedes konfliktus természetét és választ adjon arra a kérdésre: végül ki is nyerte meg a háborút? Bizonyos, hogy a négy évtizeden át tartó harc eredményeként, katonai értelemben az északiak nyerték meg. A dél-vietnami állam emlék maradt csupán. A küzdelem nemzeti felszabadító háborúnak indult, de a győzelem az állam és a társadalom szocialista átalakulását hozta. Ki nyerte meg a háborút Mark Philip Bradley érvelése szerint? Kellemetlen, de az Egyesült Államok katonai értelemben elvesztette az észak-vietnamiakkal és a déli gerillákkal vívott küzdelmet. Egykori dél-vietnami szövetségesei viszont – némi történelmi irónia eredményeként – visszatértek és gazdaságilag gyűrték maguk alá azt a Vietnামot, amely a háború megnyerését követően elvesztette a békét.

Dávid Ferenc